

Το ρεύμα της παράδοσης των Χαιρετισμών προς τους Αγίους (Χρυσόστομος Παπαδάκης, Αρχιμανδρίτης του Οικουμενικού Θρόνου)

/ [Πεμπτούσια](#)

[Προηγούμενη δημοσίευση: <http://www.pemptousia.gr/?p=169297>]

5) Η παράδοση είναι κάτι το ζωντανό. Δεν είναι μουσειακό είδος, ούτε μέσα σε γύψο. Εξελίσσεται, εμπλουτίζεται βάσει νέων δεδομένων, ανανεώνεται. Λοιπόν· το υμνογραφικό αριστούργημα που λέγεται *Χαιρετισμοί της Θεοτόκου*, κάποια χρονική στιγμή με έμπνευση του Αγίου Πνεύματος συνετάγη, κάποια χρονική στιγμή καθιερώθηκε από την Εκκλησία να ψάλλεται πανηγυρικά, κάποτε πέρασε στην καθημερινή χρήση των Μοναχών και στη συνέχεια των λαϊκών (με το Μικρό Απόδειπνο και όχι μόνο). Έτσι σε κάποια χρονική στιγμή με την έμπνευση του αυτού Αγίου Πνεύματος άρχισαν να συντάσσονται Χαιρετισμοί σε Αγίους και να χρησιμοποιούνται κατ' ιδίαν, σε αγρυπνίες κ.λπ. Αγαπήθηκαν ως είδος, διαδόθηκαν και τώρα θεωρούνται ως απαραίτητο υμνογράφημα στις περισσότερες εκδόσεις. Ας μην ξεχνούμε, ότι ο βασικός κορμός της κύριας Ακολουθίας των Δεσποτικών και Θεομητορικών εορτών και των εορτών των Αγίων, είναι ο ίδιος. Ποτέ δεν διατυπώθηκε το ερώτημα, γιατί να είναι ο ίδιος κορμός των Ακολουθιών των Αγίων με αυτόν του κορμού των Δεσποτικών και Θεομητορικών εορτών. Όλων δε των Ακολουθιών το αποκορύφωμα, είναι η ακολουθούσα Θεία Ευχαριστία. Υπάρχει κάτι ανώτερο από αυτήν; Και επίσης μην ξεχνούμε ότι όλα τα θυσιαστήρια είναι εγκαινιασμένα-καθιερωμένα με λείψανα Αγίων Μαρτύρων. Τέτοια είναι η χάρη και η τιμή τους. Οι Χαιρετισμοί τους είναι περιττοί ή ανεπίτρεπτοι; «Θαυμαστός ο Θεός εν τοις αγίοις αυτού». Ό,τι κάνουμε κι ότι ψάλλουμε για την Παναγία και τους Αγίους μας, στον Τριαδικό Θεό μας καταλήγουν, την πηγή του αγιασμού. Ο σαρκωθείς Λόγος μας είπε «άγιοι γίνεσθε ότι εγώ άγιος ειμι». Σ' αυτούς, λοιπόν, που το κατόρθωσαν με αίμα και ιδρώτα, είναι ανεπίτρεπτη η τιμή τους δια Χαιρετισμών;

Σε κάποια χρονική στιγμή συνετέθησαν και άρχισαν να ψάλλονται τα Εγκώμια, δηλαδή ο Επιτάφιος Θρήνος, κατά τη Μεγάλη Παρασκευή. Αγαπήθηκαν,

επεκτάθηκαν και καθιερώθηκαν σε όλη την Εκκλησία. Αργότερα, το ίδιο έγινε για την Παναγία σχετικά με την εορτή της Κοιμήσεώς της. Κι αν από κάποιους θεωρήθηκαν στις αρχές υπερβολή και καινοφανή, αγαπήθηκαν και κατά τόπους επεκράτησαν να ψάλλονται. Ακόμη και στις ορθόδοξες παροικίες του εξωτερικού. Εσχάτως μάλιστα έτυχε εγκρίσεως (28 Μαρτίου 2007) από τη Διαρκή Ιερά Σύνοδο «Ο Επιτάφιος Θρήνος της Θεοτόκου», ο οποίος με τα ίδια κριτήρια (!) δεν αποτελεί Παράδοση, ούτε περιέχεται στο Μέγα Ωρολόγιο όπως οι Χαιρετισμοί του Σταυρού. Μάλιστα εξεδόθη και από την Αποστολική Διακονία (η πρώτη είχε γίνει με ευλογία του Πατριάρχου Ιεροσολύμων). Με αυτή τη Συνοδική απόφαση, καταργήθηκε και επισήμως άλλη παλαιά (εγκύκλ. 135/αριθ. πρωτ. 4319/21-4-1865), η οποία απαγόρευε τα Εγκώμια αυτά «ως ακολουθίαν ασυνήθη και πάντη ξένην εις την καθ' όλου Ορθόδοξον Ανατολικήν του Χριστού Εκκλησίαν».

Κάποτε, και μάλιστα πριν αιώνες -όπως γράψαμε- άρχισαν οι Χαιρετισμοί και τα Εγκώμια προς τους Αγίους. Εσχάτως επίσης με την ίδια Συνοδική απόφαση (28 Μαρτίου 2007) εγκρίθηκαν και Χαιρετισμοί προς τον Πανάγιο Τάφο του Κυρίου. Καινοφανές ως υμνογράφημα, πλην επαινετό, διότι υμνολογείται χαιρετιστηρίως ο Πανάγιος Τάφος του Σωτήρος μας όπως και ο Τίμιος Σταυρός Του.

Το προσευχόμενο πλήρωμα της Εκκλησίας, γνωρίζει πού απευθύνεται. Σε ποιόν λέει τα χαίρε. Ξέρει ποιος είναι ο Θεός του, η Παναγία του, οι Άγιοί του, οι θαυματουργές Εικόνες που ευλαβείται.

6) Υπάρχουν ενίοτε κάποιων ιερών προσώπων ευλαβείς πρωτοβουλίες για προσωπική τους χρήση και που όμως χωρίς να το φαντασθούν ή επιζητήσουν, επεκτείνονται και γίνονται προσευχητική πράξη. Ένα τέτοιο παράδειγμα, είναι αυτό του Οσίου Αρσενίου του Καππαδόκου ως προς τον τρόπο που χρησιμοποίησε το Ψαλτήριο. Δηλαδή ως ευχολόγιο, ελλείπει ευχών για τις διάφορες περιστάσεις

αναγκών του ποιμνίου του και όσων προσέτρεχαν στη θαυματουργό προσευχή του. Στα φοιτητικά μου χρόνια, πρωτοκυκλοφόρησε σε φωτοτυπίες δειλά-δειλά αυτός ο «κατάλογος». Η ανακήρυξή του ως Αγίου, τα θαύματά του, οι ανεγέρσεις Ναών του, η διάδοση του βίου του, κινητοποίησε τη λατρευτική διάθεση πολλών οι οποίοι ήθελαν να χρησιμοποιούν έτσι το Ψαλτήριο. Διαδόθηκε, έγινε εύχρηστη και καλαίσθητη έκδοση και επεκτάθηκε η χρήση του. Δεν στάθηκε εμπόδιο καμιά εκκλησιαστική αρχή, ούτε τοπική, ούτε και Συνοδική. Αυτό υπήρξε έργο προδρομικό κάποιου άλλου, αποδεικτικού του εμπλουτισμού της ζωής παραδόσεως που γράψαμε πιο πάνω. Ο Άγιος Αρσένιος χώρισε το Ψαλτήριο για να διαβάζεται αντί ευχών σε διάφορες περιστάσεις. Ήρθε όμως καιρός, που ένας Επίσκοπος της Εκκλησίας της Ελλάδος, ο αοίδιμος Μητροπολίτης Ν. Ιωνίας Τιμόθεος (Μαθθαιάκης), βλέποντας την ανάγκη των ευχών για την εποχή μας, διαθέτοντας δε το χάρισμα, συνέταξε πλήθος ευχών, οι οποίες εκάλυψαν όλα τα ευχετικά κενά. Απαρτίσθηκε ένα νέο συμπληρωματικό Ευχολόγιο, το οποίο χρησιμοποιείται συνήθως με την τέλεση του Μικρού Αγιασμού. Αποτέλεσε νέο πλούτο της λατρείας της Εκκλησίας που εξυπηρετεί τον Ιερό Κλήρο.

Αλλά υπάρχει ακόμη και άλλο φαινόμενο στην πορεία της ζωής λειτουργικής παραδόσεως της Εκκλησίας. Για κάποιους λόγους ιστορικούς (κυρίως εθνικές περιπέτειες, αφού δεν πέρασε και λίγα ο Ελληνισμός από τις πολυχρόνιες αιχμαλωσίες αλλοθρήσκων βαρβάρων και ετεροδόξων τοιούτων), κάποια καθιερωμένα υμνογραφήματα έπαυσαν να χρησιμοποιούνται. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι και η Μεγάλη Εβδομάδα του Αγίου Δημητρίου. Ο αείμνηστος καθηγητής Ι. Φουντούλης την ανέσυρε από το σκοτάδι μετά από αιώνες. Ήμουνα τότε Διάκονος στο Ναό του Πολιούχου της Θεσσαλονίκης και θυμάμαι τη χαρά του φιλακολούθου και φιλαγίου Μητροπολίτου Παντελεήμονος (Χρυσοφάκη) ο οποίος ενθουσιωδώς συνεργάστηκε με τον καθηγητή και εκδόθηκε και βιώσαμε τότε την πρώτη της τέλεση. Σε όλες τις Ακολουθίες (πρωί-βράδυ) χοροστατούσε ο Δεσπότης. Και ήταν μια μεγάλη παρηγοριά αυτή η αναβίωση της Μεγάλης Εβδομάδος του Αγίου Δημητρίου, διότι έγινε μετά τους σεισμούς του Ιουνίου του 1978.

Στην εκ δεκατριών σελίδων Εισαγωγή του σοφού και ευλαβούς λειτουργιολόγου καθηγητού, περιέχονται πολλά και χρήσιμα. Σε ό,τι αφορά τη χρονολογία, αν και υπήρχε υλικό το οποίο παρέπεμπε στη Μεγάλη Εβδομάδα και προ του Αγίου Συμεών Αρχιεπισκόπου Θεσσαλονίκης (1429), κάτι που φανερώνει παλαιότερο εμπνευστή-εισηγητή, γράφει· «ο κύριος ενσαρκωτής της ιδέας της εξομοιώσεως των προερτίων ακολουθιών και της μνήμης του αγίου Δημητρίου προς τη Μεγάλη Εβδομάδα και το Πάσχα, είναι ο άγιος Συμεών». Μιλάμε δηλαδή για τον 15ο αιώνα. Αναφορικά με την έκδοση γράφει· «... γίνεται... ως προσπάθεια επαναφοράς εις

την λειτουργικήν επιφάνεια στοιχείων αμεληθέντων λόγω των μετά τον 15ο αιώνα τραγικών διά την τύχην της πόλεως (Θεσσαλονίκη) και τον ναόν του αγίου συνθηκών. Η από της απελευθερώσεως της πόλεως και εντεύθεν παρατηρουμένη ανοδική πορεία εις τας εκδηλώσεις προς τιμήν του αγίου με κέντρον τον ναόν του δικαιολογεί την ελπίδα ότι διά της αναζωογονήσεως των **παραδοσιακών** τούτων στοιχείων η περί αυτόν λειτουργική τιμή, δύναται να αναλάβη το παλαιόν της λαμπρόν πλαίσιον και περιεχόμενον». Επίσης σημειώνω εδώ, ότι κατά την «Μεγάλην Παρασκευήν» αυτής της «Μεγάλης Εβδομάδος του Αγίου Δημητρίου» υπάρχουν και τα «Εγκώμια Επιταφίου Αγίου Δημητρίου» σελ. 90-95 Λειτουργικά κείμενα αριθμ. 17, έκδ. Ιερού Ναού Αγίου Δημητρίου Θεσσαλονίκης, τελευτ. έκδ. 1986, τα οποία και αυτά «απάδουν» και «αντίκεινται προς την παράδοση» αφού είναι για Άγιο. Πόσο μάλλον ολόκληρη «Μεγάλη Εβδομάδα»!

Από τη Θεσσαλονίκη με τον καιρό διαδόθηκε και αλλού, όπου τιμάται λαμπρώς ο Μυροβλήτης Άγιος και τελείται ανεμπόδιστα και με συμμετοχή πολλών πιστών, όσο κι αν φαίνεται «υπερβολικός» και ... κλεμμένος ο τίτλος «Μεγάλη Εβδομάδα».

Είναι ίδιον της ζώσης Παραδόσεως όχι μόνο να εμπλουτίζεται με νέα υμνογραφία, αλλά να ανασύρει από τη λήθη και την αχρησία άλλα και να τα ενεργοποιεί. Όλα «εις δόξαν Θεού» και ωφέλεια ψυχών.

7) Και κάτι τώρα για τον χαρακτηρισμό «υπερβολή». Δεν είναι λίγες οι φορές που κάτι χαρακτηρίζεται ως υπερβολή. Ή αληθεύει, ή γίνεται από άγνοια του θέματος ή από κακό λογισμό (προκατάληψη, ιδιοτέλεια κ.λπ.). Εδώ θα αναφερθώ σε κάτι που πάντα από κάποιους -και σήμερα ακόμη- θεωρείται υπερβολή ή και ολότελα λάθος. Οι δύο γνώμες, δηλαδή η υπέρ και η κατά, ενίοτε συγκρούονται ακόμη και σε ώρα ιερή, διότι η αδιακρισία και το πείσμα θέλουν να επιβληθούν: Όταν ψάλλουμε τον Κανόνα του Ακαθίστου, τους δύο Παρακλητικούς Κανόνες προς την Παναγία, καθώς και τα Θεοτοκία, επεκράτησε να λέμε το «Υπεραγία Θεοτόκε σώσον ημάς» και όχι «πρέσβευε υπέρ ημών». Οι σκανδαλιζόμενοι διαμαρτύρονται -ωσάν να πρόκειται περί αιρέσεως- και λένε· «ο Χριστός σώζει. Η Παναγία πρεσβεύει για τη σωτηρία μας», επομένως είναι υπερβολή ή και λάθος σοβαρό. Υπενθυμίζουν δε το της Θείας Λειτουργίας· «Ταις πρεσβείαις της Θεοτόκου Σώτερ σώσον ημάς». Πολύ σωστά ο πολύς Γέρων Θεόκλητος Διονυσιάτης ομιλούσε αναλυτικά περί της «σωστικής» πρεσβείας της Θεοτόκου.

Θα αναφερθώ σε άλλη ιερή πέννα μεγάλου κύρους, αυτή του αιιδίμου Γέροντος Επιφανίου Θεοδωροπούλου. Ερωτηθείς από Ιερέα, αν είναι σωστό το «σώσον ημάς», έγραψε ένα άρθρο πολύ ωραίο που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό «Ενορία» φύλλο 253, 1-5-1958. Ο ενδιαφερόμενος μπορεί να το βρει στον τόμο του Γέροντος Επιφανίου «Άρθρα-Μελέται-Επιστολαί», Αθήναι 1981 και στις σελίδες 510-513 με

τίτλο· «Είναι ορθόν το «Υπεραγία Θεοτόκε σώσον ημάς»»; Με πλήθος επιχειρημάτων αποδεικνύει ότι είναι σωστό, όπως και το «πρέσβευε υπέρ ημών», ενώ φαίνεται υπερβολή ή και λάθος. Έχοντάς το αυτό υπ' όψιν, αναγκάστηκα κάποτε, πριν μερικά χρόνια να το στείλω σε κάποιο Μητροπολίτη για τον εξής λόγο: Ήταν Δεκαπενταύγουστος και το ραδιόφωνο μετέδιδε από τα Μεγαλόχαρη της Τήνου τον Παρακλητικό Κανόνα. Εκείνος λοιπόν, ο Μητροπολίτης έτυχε να χοροστατεί και ήθελε να ψάλλει και αυτός τον Κανόνα εναλλάξ με τους ψάλτες. Ουδείς ψόγος έως εδώ, αφού ο άνθρωπος από ευλάβεια ήθελε να ψάλλει. Οι ψάλτες έλεγαν το «σώσον ημάς» όπως ήξεραν και είχαν παραλάβει και όπως έχει επικρατήσει στη λατρευτική πράξη που ξέρει και ο λαός. Ο Μητροπολίτης όχι μόνο έλεγε προ του δικού του Τροπαρίου το «πρέσβευε υπέρ ημών», αλλά δεσποτικώ τω τρόπω, διόρθωνε στεντορία τη φωνή τους ψάλτες την ώρα που έλεγαν αυτοί το «σώσον ημάς». Οι ψάλτες τελικά δεν υποχώρησαν, αλλά συνεχίστηκε αυτή η κατάσταση. Και το ραδιόφωνο μετέδιδε! Ποιος αλήθεια υπερέβαλε σκανδαλίζοντας; Και το ραδιόφωνο κάποιες χιλιάδες το άκουαν και σε λίγες μέρες θα είχαν ξεχάσει την αντιπαράθεση σε μια τέτοια ιερή ώρα. Όμως του διαδικτύου η δύναμη είναι ασυγκρίτως μεγαλύτερη. Όλα μένουν, διαβάζονται, αναπαράγονται, αποστέλλονται. Γι' αυτό χρειάζεται προσοχή!

Η ευλάβεια χαρισματούχων υμνογράφων προς Αγίους συνέτασε κατά καιρούς και εχρησιμοποιούνται και πάρα πολλοί Οκτώηχοι Κανονες .Ψάλλονταν σε Εσπερινό του ήχου της εβδομάδος. Επίσης συνετάγησαν και ολόκληρες πλήρεις Ακολουθίες π.χ. για τον Άγιο Γεώργιο, από μία προεόρτια, και για την εβδομάδα που ακολουθούσε της κυριωνύμου ημέρας μεθέορτες και για τις δυο μνήμες του Αγίου, 23 Απριλίου και 3 Νοεμβρίου. Υπήρχαν στην Καλύβη των Ιωασαφαίων στα Καυσοκαλύβια όπου και εχρησιμοποιούνται. Όταν ο γράφων ετοίμαζε τον Τόμο για τον Άγιο με τη συμπλήρωση 1700 ετών απο το μαρτύριό του (303-2003) που εξέδωσε η Ιερά Μητρόπολη Λεμεσού, συμπεριλήφθηκαν στις σελ.125-167 και 253-295. Από τότε, όπως έχουμε πληροφορηθεί, σε πολλές Μονές και Ενορίες της Ελλάδος και της Κύπρου που πανηγυρίζουν τον Άγιο τις χρησιμοποιούν.

Τίποτε, λοιπόν, το λατρευτικό δεν επεβλήθη βιαίως και εξουσιαστικώς. Ό,τι έδωσε το Πνεύμα το Άγιο δια μέσου των αιώνων, έγινε αβίαστα αποδεκτό και αυτό επεκράτησε. Επομένως και οι Χαιρετισμοί προς τους Αγίους, ως αγαπημένο υμνογραφικό είδος, με τις απαρχές του πριν από αιώνες, αποτελεί Παράδοση της Εκκλησίας. Ούτε «απάδει» ούτε «αντίκειται» σ' αυτήν. Αντιθέτως είναι ένας ολοένα αυξανόμενος πλουτισμός, προερχόμενος από τη μόνη Πηγή του χαρίσματος της υμνογραφίας, το Πανάγιο Πνεύμα. Τα πλούσια ρεύματα αυτής της Πηγής, κανένας ανθρώπινος φραγμός δεν μπορεί να τα σταματήσει.